

**НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ДЛЯ МЕТОДИСТІВ РАЙОННИХ
ВІДДІЛІВ ОСВІТИ ІЗ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ
ТЕХНОЛОГІЇ (У СИСТЕМІ „ХОРТИНГ“)**

Постановка проблеми. Стан здоров'я населення в Україні наразі є одним із найвищих державних пріоритетів, оскільки здоров'я є найпершою необхідною умовою успішного розвитку кожної людини, її навчання, праці, добробуту, створення сім'ї та виховання дітей. Від ставлення людини до здоров'я багато в чому залежить його збереження та зміцнення. Сьогодні здоров'я розглядається як стан повного фізичного, духовного, психічного та соціального благополуччя людини. Знайти своє місце в мінливому світі, виявити здібності, мати життєву перспективу, стати корисною суспільству може тільки та людина, яка фізично розвинена, соціально адаптована, психічно врівноважена, має духовну основу. Навчити дітей берегти та зміцнювати своє здоров'я – один із пріоритетних напрямів державної політики в галузі освіти.

Мета статті зумовлена необхідністю описати психолого-педагогічний супровід управлінської діяльності методистів районних відділів освіти з впровадження здоров'язбережувальних технологій в загальноосвітніх навчальних закладах, шляхом використання новітніх технологій, методів виховання в учнів здорового способу життя; вирішення проблеми навчання здоров'язбереженню життя та використання оздоровчих методик, які передбачають систематичний комплекс заходів, спрямованих на усвідомлення самозбереження, як однієї з основних життєвих цінностей.

Основним завданням дослідження є забезпечення високого рівня готовності методистів районних відділів освіти до реалізації здоров'язбережувальних цілей навчально-виховного процесу, розроблення та впровадження в шкільну практику структурно-функціональної моделі підготовки вчителя до застосування здоров'язбережувальних технологій у системі методичної роботи загальноосвітнього навчального закладу. Основними документами, що визначають мету, стратегічні напрямки та завдання, на яких має бути спрямована реалізація державної політики в сфері є Указ Президента України від 26.06. 2013 „Про національну стратегію розвитку освіти на період до 2021 року“, „Державний Стандарт початкової загальної освіти“ (2011).

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема готовності вчителів до впровадження здоров'язбереження учнів знайшла своє відбиття у працях вітчизняних і зарубіжних вчених класиків педагогіки та психології, зокрема: Г. Ващенко, Я. Коменського, А. Макаренка, С. Русової, Г. Сковороди, В. Сухомлинського, К. Ушинського та ін. Зазначена проблема, актуальна у минулому, набула ще більшої актуальності на сучасному етапі розвитку шкільної освіти. В контексті досліджуваної нами проблеми науковий інтерес становлять праці вітчизняних учених (В. Андрущенко, І. Бега, С. Гончаренка, І. Зязюна, В. Кременя, О. Киричука, С. Максименка, Н. Нічкало та ін.), які присвячені модернізації системи неперервної освіти. Вагомими є напрацювання Л. Лук'янової, С. Нікітчиної, О. Огієнко, В. Олійника, Л. Сігаєвої та ін., що висвітлюють напрями розвитку освіти дорослих в Україні. Значний внесок у розроблення теоретичних і методичних засад професійної освіти здійснили Р. Гуревич, О. Дубасенюк, О. Лавріненко, А. Нісімчук, Л. Онищук, О. Пехота, М. Солдатенко, Г. Яворська та ін. Ефективні підходи до практичного впровадження інноваційних педагогічних технологій в освітній процес розробили В. Биков, Н. Морзе, В. Сергієнко, О. Співаковський та ін. Методичні основи психолого-педагогічної підготовки вчителя розробили Л. Даниленко, А. Кузьмінський, О. Савченко, Л. Хомич та ін. Науково-методичні основи підготовки майбутніх учителів до формування здорового способу життя розкрили В. Бобрицька, В. Оржеховська, Л. Сущенко та ін. Особливості організації внутрішньошкільної методичної роботи та її роль у системі неперервної освіти висвітлені у дослідженнях І. Жерносека, Н. Клокар, М. Поташника та ін.

Дослідженню теоретичних і прикладних аспектів проблеми здоров'язбереження молодого покоління приділяли увагу вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема Г. Апанасенко, Л. Горяна, О. Дубогай, С. Лапаєнко, Л. Попова та ін. Сутність валеологічної культури учнів за сучасних умов навчання розкрили Т. Бойченко, О. Бондаренко, Л. Ващенко,

М. Гончаренко, В. Горащук, В. Грибань, С. Кондратюк та ін. Соціальні проблеми здоров'я дітей і підлітків проаналізували Л. Бойко, Ю. Науменко, Є. Неведомська та ін. Головні чинники формування здоров'язбережувального освітнього середовища у школі визначили О. Ващенко, В. Звєкова, О. Клестова, К. Оглоблін та ін.

Виклад основного матеріалу. Проблема формування та збереження здоров'я молодого покоління в Україні нині нерозривно пов'язана з медичними, екологічними та соціально-економічними умовами. Економічна криза в країні, погіршення екологічного стану, нераціональне використання природних ресурсів, поширення шкідливих звичок, насамперед дитячих – це далеко не повний перелік несприятливих явищ і процесів, які негативно позначаються на здоров'ї людини, особливо в молодому віці. Серед найпоширеніших хвороб дітей шкільного віку медики виокремлюють захворювання органів дихання, травлення, очей, ендокринної системи та опорно-рухового апарату.

Аналіз управлінської діяльності методичної практики засвідчує: значна частка захворювань у всіх учасників навчально-виховного процесу викликана недоліками методичного супроводу, спричиненими низьким рівнем готовності вчителів до застосування здоров'язбережувальних технологій. У зв'язку з цим виникає об'єктивна потреба в підвищенні формування готовності підготовки вчителів до здоров'язбереження учнів через суттєві зміни в системі загальної середньої освіти, зокрема в організації та здійсненні методичної роботи загальноосвітнього навчального закладу з питань здоров'язбереження суб'єктів освітньої діяльності.

Аналіз сучасних досліджень у галузі соціології, психології, медицини свідчить про наявність передумов формування здорового способу життя як особливої форми життєдіяльності, визначуваного як біологічними, так і соціальними чинниками, а саме: необхідністю інтеграції різних підходів до збереження здоров'я та формування здорового способу життя у екологічному просторі закладів освіти; розробкою методології впровадження здоров'язбережувальних технологій у життєвий простір молодіжного середовища; сприянням формуванню готовності педагогічних працівників різних категорій до створення доцільних педагогічних умов у навчально-виховному процесі; залученням до означеної проблеми батьків, медичних установ, громадських установ тощо.

Проблема формування здорового способу життя охоплює широкий спектр питань. Але необхідність збереження здоров'я та запобігання його руйнації потребує всебічного й комплексного вивчення можливостей укорінення в системі освіти всіх можливих форм формування здорового способу життя. Школа, трудові колективи, сім'я – найефективніші інституції формування здорового способу життя та культури здоров'я дітей та молоді – недостатньо використовують свої можливості через брак практичного досвіду та нерозробленість відповідних виховних технологій. Результати різноманітних досліджень дозволяють стверджувати, що традиційна система освіти більшою мірою орієнтована на здобуття знань та інформації, а формування життєвих умінь і навичок недостатнє, рівень підготовки дітей до самостійного життя не відповідає сучасним вимогам. Учнівській молоді потрібні не лише знання, а й життєві навички, що допомагають робити життєвий вибір, досягати цілі, коригувати поведінку, оцінювати ризики, зберігати та покращувати здоров'я та якість життя. У процесі підготовки вчителів до впровадження здоров'язбережувальних технологій головним є розуміння системи організації навчально-виховного процесу. Вчителю важливо орієнтуватися в різноманітних формах, методах, конкретних прийомах, придатних для виховання здорової дитини.

Державний стандарт початкової загальної освіти передбачає виховання в учнів свідомого прагнення до ведення здорового способу життя, розвиток здатності самостійно приймати рішення щодо власних вчинків формування знань про здоров'я, здоровий спосіб життя, вдосконалення фізичної, соціальної, психологічної та духовної складових здоров'я. Сьогодні стверджується давній постулат, що саме вчитель може зробити для здоров'я сучасного учня більше, ніж лікар. Важливу роль у вирішенні цього питання відіграє психолого-методичний супровід управлінської діяльності методистів відділів освіти із впровадження здоров'язбережувальних технологій. Учителі мають бути обізнані щодо науково-теоретичної, практичної суті впровадження здоров'язбережувальних технологій у закладах освіти. Здоров'язбережувальні технології створюють безпечні умови для перебування, навчання та праці у школі й розв'язують завдання ефективною щодо збереження здоров'я дітей і вчителів організації навчально-виховного процесу.

Формування здорового способу життя – це цілеспрямований, побудований на науковій основі з урахуванням природи дитини та закономірностей розвитку особистості процес, спрямований на оволодіння знаннями, вміннями і навичками, які дають можливість максимально ефективно будувати здорове життя. Серед умов безпеки навчання важливе місце посідає режим навчальної роботи. Значний здоров'язбережувальний резерв міститься у тій його частині, яка визначається самим учителем і стосується регулювання навчального навантаження на уроці.

Урок – основна форма організації шкільного навчання на всіх його етапах. Для збереження здоров'я дітей вкрай важливо, щоб заняття відповідали всім здоров'язбережувальним умовам розумової праці та навчального спілкування.

Упровадження цих умов базується на таких *міркуваннях*: ефект здоров'язбережувальної дії на уроці визначається тим, що діти засвоюють навчальний матеріал із оптимальним для них фізичним і психічним напруженням, тобто без перевтоми; здоров'язбережувальні дії підпорядковуються можливостям і потребам учнів, пов'язаним із віковими особливостями, ключовими серед яких є: особливості функціонування систем організму в молодшому шкільному віці (через що зростає значення організації рухової активності дітей, режиму навантаження впродовж дня, тижня); особливості мотивації та пізнавальних процесів, а головне – здатність до оволодіння навчальною діяльністю; актуальність вікових потреб дітей в особистісно орієнтованому спілкуванні; здоров'язбережувальні дії здійснюються з урахуванням індивідуальних вікових особливостей дітей, які стосуються фізичного здоров'я та психічних станів.

Підготовка вчителів, професійна компетентність яких дозволяє застосовувати здоров'язбережувальні технології, має вирішальне значення у збереженні здоров'я всіх учасників навчально-виховного процесу закладів освіти. Слід переконати вчителів так організувати навчальний простір, щоб учні завжди дотримувались правил раціонального харчування, режиму дня, рухової активності, з дитинства піклувались про своє здоров'я. Все це вимагає комплексного аналізу освітніх потреб педагога на підставі діагностики, створення системи методичних послуг і організації процесу обслуговування освітніх запитів педагогів у впровадженні здоров'язбережувальних технологій.

Узагальнюючи теоретичний і практичний доробок у галузі здоров'язбереження учнів, слід зазначити, що недостатньо розробленими залишаються питання підготовки методистів районних відділів освіти з психолого-педагогічного супроводу управлінської діяльності із впровадження здоров'язбережувальних технологій в системі методичної роботи відділу освіти, що супроводжується загостренням суперечностей між: соціально зумовленою потребою впровадження здоров'язбережувальних технологій і недостатнім рівнем підготовки педагогічних кадрів до здоров'язбережувальної діяльності; наявним рівнем розробленості теоретичних основ здоров'язбережувальних технологій у наукових дослідженнях і їх недостатнім рівнем практичного впровадження в навчально-виховний процес школи; науково обґрунтованою доцільністю здоров'язбереження учнів і недостатнім рівнем підготовки вчителів загальноосвітнього навчального закладу до застосування здоров'язбережувальних технологій.

Основою забезпечення високого рівня готовності методистів районних відділів освіти до реалізації здоров'язбережувальних цілей навчально-виховного процесу є розроблення та впровадження у шкільну практику структурно-функціональної моделі підготовки вчителя до застосування здоров'язбережувальних технологій у системі методичної роботи загальноосвітнього навчального закладу.

Організація системи методичної роботи методистів районних відділів освіти потребує розроблення теоретичних і методичних засад підготовки вчителів із урахуванням чинної в Україні нормативно-правової бази щодо розв'язання проблеми збереження здоров'я дітей, а також узагальнення ефективних психолого-педагогічних підходів до практичного втілення провідних ідей здоров'язбереження учнів.

Для досягнення зазначеної мети визначено головні **завдання** дослідження:

1. Проаналізувати стан вивчення проблеми здоров'язбереження дітей у педагогічній теорії і практичній діяльності в закладах освіти.
2. Визначити й обґрунтувати комплекс організаційно-методичних умов управлінської діяльності методистів районних відділів освіти до впровадження здоров'язбережувальних технологій у системі методичної роботи відділу освіти.

3. Виокремити критерії, їх ознаки та рівні готовності методистів районних відділів освіти до впровадження здоров'язбережувальних технологій у системі „хортинг“.

4. Розробити, обґрунтувати й експериментально перевірити структурно-функціональну модель підготовки методистів районних відділів освіти до впровадження здоров'язбережувальних технологій у системі методичної роботи відділу освіти.

5. Розробити навчально-методичний комплекс із підготовки методистів районних відділів освіти до впровадження здоров'язбережувальних технологій.

Висновки. Результати дослідження дають можливість констатувати, що якість науково-педагогічного супроводу діяльності методистів районних відділів освіти із впровадження здоров'язбережувальних технологій у навчальному процесі буде ефективною за умови: формування у методистів районних відділів освіти ціннісних настанов і стійких мотивацій до здоров'язбережувальної діяльності, що спонукає їх до підвищення рівня відповідних знань, умінь і навичок; реалізації комплексу психолого-педагогічної підготовки методистів районних відділів освіти до застосування здоров'язбережувальних технологій у закладах освіти; спрямування роботи психологічної служби закладів освіти на формування в учнів потреби у здоровому способі життя, а також розв'язання її завдань: вивчити, як конкретна дитина пізнає та сприймає складний світ знань, соціальних відносин, інших людей і ставлень конкретного школяра; як відбувається становлення його індивідуальності. Згідно з оптимальною моделлю сучасного навчального закладу навчально-виховний процес слід організувати так, щоб кожний учасник спільної освітньої діяльності мав би можливість управляти своїм здоров'ям. Для досягнення цієї мети необхідно в усіх учнів і педагогів сформувати так зване саногенне мислення, тобто мислення, здатне управляти поведінкою так, щоб при цьому зберігалось власне здоров'я й здоров'я навколишніх.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базарный В. Ф. Здоровье и развитие ребенка : Экспресс-контроль в школе и дома / В. Ф. Базарный. – М., 2005.
2. Ващенко О. Готовність вчителя до використання здоров'язберігаючих технологій у навчально-виховному процесі / О. Ващенко, С. Свириденко // Здоров'я та фізична культура. – 2006. – № 8. – С. 1–6.
3. Вітенко І. С. Основи психології / І. С. Вітенко. Вінниця : „Нова книга“, 2001 – 255 с.
4. Горяна Л. Г. Науково-педагогічні основи впровадження здоров'язбережувальних технологій у шкільні дисципліни / Л. Г. Горяна // Культура безпеки та здоров'я : науково-метод. альманах. – К. : ВІТАС. 2010. – Вип. 2. – С. 30–32.
5. Федоришин Г. М. Психологія становлення особистості у батьківській сім'ї / Г. М. Федоришин. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2006. – 174 с.

REFERENCES

1. Bazarnyi, V. F. (2005). *Zdorovie i razvitiie rebenka: Ekspress-kontrol v shkole i doma* [Health and development of the child: Express-control in school and at home]. Moscow.
2. Vashchenko, O., & Svyrydenko, S. (2006). *Hotovnist vchytelia do vykorystannia zdoroviazberihaiuchykh tekhnolohii u navchalno-vykhovnomu protsesi* [Teacher readiness to use a health-saving technologies in educational process]. *Zdorovia ta fizychna kultura [Health and Physical culture]*, 8, 1–6.
3. Vitenko, I. S. (2001). *Osnovy psykhologhii* [Basics of psychology]. Vinnytsia: Nova knyha.
4. Horian, L. H. (2010). *Naukovo-pedahohichni osnovy vprovadzhenia zdoroviazberizhualnykh tekhnolohii u shkilni dystsypliny* [Scientific and pedagogical bases of health-saving technologies implementation of technology in school discipline]. *Kultura bezpeky ta zdorovia [Kultura bezpeky ta zdorovia]: Vol. 2, 30–32*. Kyiv: VITAS.
5. Fedoryshyn, G. M. (2006). *Psykhologhiia stanovlennia osobystosti u batkivskii simyi* [Psychology of becoming of personality in parent family]. Ivano-Frankivsk: Misto NB.

Наталія Свєрдлик.

Науково-педагогічний супровід для методистів районних відділів освіти з впровадження здоров'язбережувальної технології (у системі „хортинг“).

У даній статті показано, що якість науково-педагогічного супроводу діяльності методистів районних відділів освіти із впровадження системи „хортинг“ у навчальний

процес як здоров'язбережувальної технології буде ефективнішою за умови: формування в методистів районних відділів освіти ціннісних настанов і стійких мотивацій до здоров'язбережувальної діяльності, що спонукає їх до підвищення рівня відповідних знань та умінь; реалізації комплексу психолого-педагогічної підготовки методистів районних відділів освіти до впровадження здоров'язбережувальних технологій у закладах освіти; роботу психологічної служби закладів освіти слід спрямовувати на формування в учнів здорового способу життя. Визначено основні завдання методистів районних відділів освіти: вивчити, як конкретна дитина ставиться й адаптується до складного світу знань і соціальних відносин, пов'язаних із впровадженням системи „хортинг“ як здоров'язбережувальної технології; як формується її ставлення до друзів, товаришів по школі; як відбувається становлення її індивідуальності.

Ключові слова: здоровий спосіб життя, здоров'язбережувальні технології, освітні технології, фізична культура, фізкультурно-масова робота, загальноосвітні навчальні заклади, методичний супровід, рухова активність, здоров'язбережувальна компетентність, психологічний супровід, вікові особливості, фізичний розвиток.

Nataliya Sverdlyk.

Scientific and pedagogical support of the methodists at district departments of education on implementation of a health saving technology (system of „Horting“).

Department of Education (Lenina Str. 47, Monastyrtshe, Cherkasy region, Ukraine).

This article shows that the quality of scientific and pedagogical support of the methodists at district departments of education on introduction of „Horting“ to the educational process as a health saving technology will be more effective in the next conditions: formation of the axiological attitude and stable motivation in the methodists at district departments of education to the health saving activities that encourage them to improve the relevant knowledge and skills; organization of psychological and pedagogical trainings of the methodists at district departments of education in order to introduce health saving technologies into the educational institutions; psychological work of the educational institutions should be devoted to the formation of a healthy lifestyle among students. The main task for the methodists of the district departments of education is to find out the ways how a separate child concerns and adapts to the complexity of knowledge and social relations associated with the introduction of „Horting“ as a health saving technology; how his relationship with the friends is formed; how his self-identity is established.

Key words: healthy lifestyle, health saving technology, educational technology, physical culture, sports public work, general education, methodological support, physical activity, health saving competence, psychological support, age characteristics, physical development.

Наталія Свєрдлик.

Научно-педагогическое сопровождение для методистов районных отделов образования по внедрению здоровьесберегающей технологии (в системе „хортинг“).

В данной статье показано, что качество научно-педагогического сопровождения деятельности методистов районных отделов образования по внедрению системы „хортинг“ в учебный процесс как здоровьесберегающей технологии будет более эффективной при условии: формирования у методистов районных отделов образования ценностных установок и устойчивых мотиваций к здоровьесберегающей деятельности, что побуждало бы их к повышению уровня соответствующих знаний и умений; реализации комплекса психолого-педагогической подготовки методистов районных отделов образования к внедрению здоровьесберегающих технологий в заведениях образования; работу психологической службы заведений образования необходимо направлять на формирование у учащихся здорового образа жизни. Определены основные задания методистов районных отделов образования: изучить, как конкретный ребенок относится и адаптируется к сложному миру знаний и социальных отношений, связанных с внедрением системы „хортинг“ как здоровьесберегающей технологии; как формируется его отношение к друзьям, товарищам по школе; как происходит становление его индивидуальности.

Ключевые слова: здоровый образ жизни, здоровьесберегающие технологии, образовательные технологии, физическая культура, физкультурно-массовая работа, общеобразовательные учебные заведения, методическое сопровождение, двигательная активность, здоровьесберегающая компетентность, психологическое сопровождение, возрастные особенности, физическое развитие.